

Asia: VN/20721/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa palkansaajan työssäoloehdon pidentämistä koskevasta muutoksesta? (TTL 5 luku)

Monimuotoiset perheet -verkosto ei kannata työssäoloehdon pidentämistä 26 viikosta 12 kuukauteen. Työssäoloehdon pidentyminen tarkoittaa toimeentulovaikeuksia lapsiperheellisille, joille työllistyminen ja työssäkäynti on vaikeaa perheestä johtuvista syistä.

Työssäoloehto voi olla vaikea kerryttää esimerkiksi

- yhden vanhemman perheessä
- leskiperheessä
- lapsen kuoleman kokeneessa perheessä
- monikkoperheessä
- osalla sateenkaariperheen vanhemmista
- kahden kulttuurin perheessä puolisoilla, joka on muuttanut Suomeen toisesta maasta.

Noin joka neljäs 7–17-vuotiaiden lasten vanhemmista on epätyypillisissä työsuhteissa, joissa 12 kuukauden työssäoloehto on vaikeaa saavuttaa. Yhden vanhemman perheiden taloudessa tämä aiheuttaa erityisiä vaikeuksia, kun toisen vanhemman tulot eivät tasapainoita perheen taloustilannetta. Vuorotyö tai työn vastaanottaminen pitkän työmatkan päästä voivat myös vaikeuttaa mahdollisuuksia lapsen vuoroasumiseen.

Lapsensa menettäneellä sairausloman tarve ja työkyky voi vaihdella vuosien ajan ja sairauslomakausia voi ilmetä pitkään. Lyhyiden, mahdollisesti pitkälle aikavälille asetettujen työsuhteiden vuoksi, työssäoloehto ei täyty kohtuullisessa ajassa.

Toisesta maasta Suomeen muuttaneet ja sateenkaarivanhemmista erityisesti sukupuolivähemmistöihin kuuluvat kohtaavat suomalaisessa työelämässä syrjintää, joka vaikeuttaa työllistymistä ja työssäoloehdon saavuttamista.

Työssäoloehdon kerryttäminen voi olla vaikeaa myös

- perhevapailta palatessa työelämään
- vuorotöissä pienen koululaisen vanhempana
- riskiraskauden aikana, kun odotetaan esimerkiksi monikkolapsia
- erityislapsiperheessä – riskiryhmässä ovat esim. yhden vanhemman perheet, uusperheet, monikkoperheet, adoptioperheet ja perhehoitoperheet.

Lausuttavaa palkansaajan työssäoloehdon kertymistä koskevista muutoksista? (TTL 5 luku ja asetusmuutokset)

-

Lausuttavaa ansiopäivärahan perusteena olevan palkan määrittelystä? (TTL 6 luku ja asetusmuutokset)

-

Lausuttavaa TTL 5 ja 6 luvun muutosten vaikutuksesta työttömyysetuuden maksamisen työvoimapolitiisiin edellytyksiin? (TTL 2 ja 2 a luku sekä 14 luvun 1 c §)

-

Lausuttavaa työttömyysetuuden sovittelun suojaosasta luopumisesta? (TTL 4 luku)

Monimuotoiset perheet -verkosto ei kannata sovittelun suojaosasta luopumista. Muutos heikentää osa-aikatyön kannustimia, mikä voi lisätä työttömyyttä monimuotoisissa perhetilanteissa, joissa on työllistymisvaikeuksia tai hankaluuksia työskennellä kokopäiväisesti.

Työn ja erilaisten perhetilanteiden yhteensovittamisen hankaluuksia on tullut esille Monimuotoiset perheet -verkoston työelämäkyselyissä (N = 1 408). Osa haasteista on niin hankalia, että vanhempi on joutunut irtisanoutumaan tai on tullut irtisanotuksi. Joissain tilanteissa osa-aikaisuus on ollut vastentahtoista, eikä työntekijä ole saanut toivottua määrää työvuoroja tai toivomiaan lisätöitä.

Osa-aikainen työ voi olla tärkeä keino työllistyä esimerkiksi

- yhden vanhemman perheessä

- kriisitilanteessa olevassa perheessä, jossa vanhemmalla ei ole voimavaroja kokopäiväiseen työhön (lapsen tai puolison kuolema tai ero puolisoista)
- monikkoperheessä tai adoptioperheessä, jossa lapsilla on erityistarpeita
- sukupuolivähemmistöihin kuuluvalla sateenkaariperheen vanhemmalla
- kahden kulttuurin perheessä, jossa Suomeen muuttaneen puolison työmarkkina-asemaa parantaa alkuun osa-aikatyö.

Lausuttavaa lapsikorotusten poistamisesta? (TTL 6 ja 7 luku)

Monimuotoiset perheet -verkosto ei kannata lapsikorotusten poistamista. Lapsikorotusten poistaminen lisää lapsiperheiden köyhyyttä, eikä lisää arvioidulla tavalla työllisyyttä.

Työttömyysturvan lapsikorotukset tuovat taloudellista turvaa lapsiperhetilanteisiin, joiden köyhyysriski on suurempi kuin muissa. Näitä perheitä ovat mm. yhden vanhemman perheet, maahanmuuttotilanteiset perheet ja monikkoperheet joissain perhetilanteissa. Erityisen paljon lapsikorotusten poisto ja muut kaavailut työttömyysturvan muutokset vaikuttavat perheissä, joissa useampi lapsiköyhyyksitekijä kertaantuu.

Yhden vanhemman perheessä on käytössä vain yhden vanhemman tulot. Monikkoperheessä taloudellista kuormaa lisää lapsiluvun kasvun ennakoimattomuus ja mahdollisuus kierrättää samanikäisten ja -kokoisten lasten kesken hankintoja ja tarvikkeita.

Lapsikorotusten poistaminen vaikeuttaa entisestään niiden perheiden tilannetta, jossa vanhempi ei esimerkiksi ole työkykyinen tai jossa vanhemman on erityislapsiperhearjen vuoksi vaikeampaa löytää työn ja perheen yhdistämisen mahdollistavaa työtä. Lasten määrästä riippuen menetys on noin 150–285 euroa / kuukausi, mikä on merkittävä raha pienituloiselle perheelle. Yhden vanhemman perheiden talouteen leikkaukset osuvat kipeästi siksi, että toisen vanhemman tulot eivät ole tasoittamassa tilannetta. Samalla yhden vanhemman perheissä on myös muita perheitä ja ikäryhmää matalampi työllisyysaste.

Lausuttavaa omavastuupäivien pidentämisestä? (TTL 5 ja 7 luku)

Monimuotoiset perheet -verkosto ei kannata omavastuupäivien lisäämistä 5 päivästä 7 päivään. Omavastuupäivien lisääminen ei lisää työllisyyttä vaan heikentää työnhakijan toimeentuloa.

Jos omavastuupäivät ovat käytössä myös lomautuksissa, voi se heikentää tuntuvasti pienituloisen lapsiperheen toimeentuloa syistä, jotka eivät johdu vanhemmasta itsestä tai omasta halukkuudesta työskennellä. Erityisesti heikennykset tuntuvat esimerkiksi yhden vanhemman perheiden toimeentulossa, kun perheen toimeentulo on riippuvainen yhden huoltajan tuloista.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista ja kansalaisvaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

Ehdotetut heikennykset työttömyysturvaan lisäävät enemmän lapsiperheköyhyyttä kuin työllisyyttä, mikäli työssäkäynnin sujuvuuteen ei kiinnitetä huomiota. Hallituksen on tärkeää kertoa, millaisin toimin työn ja erilaisten perhetilanteiden yhteensovittamista edistetään, jotta asetettuihin työllisyystavoitteisiin päästään.

Esimerkiksi yhden vanhemman perheiden huoltajista olisi saatavilla työllisiksi useampi tuhat, jos arjen ja työn yhteensovittamista sujuvoitetaan esimerkiksi

- työpaikkojen perheystävällisyyttä kehittämällä
- lastenhoitopalveluiden aukiolojen joustavoittamalla
- takaamalla vuorohoitoa pienille koululaisille ja hoitoa koulujen loma-aikoina
- järjestämällä koulukyydit myös etävanhemman kodista
- parantamalla tiedonsaantia etävanhemmalle
- varmistamalla etänä tehtävää työtä tai osa-aikatyötä.

Saavutetaanko heikennyksillä taloudellisia säästöjä, jos lapsiperheellisiä siirtyy toimeentulotuen asiakkaaksi?

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset viranomaisiin ja yrityksiin)? TE-hallinnon henkilöstöä edustavaa tahoa pyydetään arvioimaan vaikutuksia TE-hallinnon henkilöstöön ja sen tehtäviin, erityisesti TTL 14 luku 1 c §:n osalta.

Työllisyyttä edistää, jos työllisyyspalveluiden henkilöstölle annetaan perehdytystä ja koulutusta monimuotoisuuden ja erilaisten perhetilanteiden kohtaamiseen. Henkilöstöllä on oltava tietoa, miten tunnistaa eri perhemuodoille tyypillisiä työllisyysaasteita. Työhaun palveluprosesseja on kehitettävä niin, että niissä ymmärretään monimuotoisia, muuttuvia ja yksilöllisiä perhetilanteita.

Eri perhetilanteiden ja työhaun yhteensovittamisen haasteita on myös selvitettävä. Selvityksessä on tarkasteltava syrjintää työhaussa.

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

Arviointia on tehtävä eri perhetilanteiden ja -muotojen näkökulmasta – myös lapset muistaen. Muutoksia on seurattava esimerkiksi työllisyys- ja lapsiperheköyhyytilastoista. Monimuotoiset perheet -verkosto antaa mielellään lisää tietoa, miten ja mitä erilaisia perhemuotoja on tärkeää seurata.

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

-

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Monimuotoiset perheet -verkosto edellyttää hallitukselta kokonaisarviota eri heikennysten vaikutuksista lapsiperheiden toimeentuloon. Erityisesti on tarkasteltava kaikkein köyhimpiä ja pienituloisimpia lapsiperheryhmiä, joiden toimeentuloon kohdistetaan useita heikennyksiä samaan aikaan. Tarkastelussa on huomioitava perheiden monimuotoisuus, ja myös heikennysten vaikutuksia eri perhemuodoissa kasvaviin lapsiin on tarkasteltava erikseen.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on suositellut Suomelle kesäkuussa 2023, että valtio välttää sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin. Kaavaillut työttömyysturvan muutokset kohdentuvat kaikkein pienituloisimpaan lapsiperheryhmään, mikä on ristiriidassa lapsiperheköyhyyden vähentämisen ja syntyvyyden kasvun tavoitteiden kanssa. Esitystä annettaessa on yleensä annettu lausunnonantajien käyttöön lapsivaikutusten arvioinnit, joita tätä lausuntopyyntöä annettaessa ei ole käytettävissä. Esitystä on tästä syystä vaikea arvioida.

Lapsiperheköyhyyden lisäämisen vaikutukset voivat olla kauaskantoisia, sillä köyhyys voi periytyä vanhemmalta lapsille tai näkyä muutoin lasten hyvinvoinnissa. Vanhempien huoli toimeentulosta heijastuu lapsiin ja erityisesti lapsiryhmään, jonka pärjäämistä pitäisi turvata yhteiskunnallisilla päätöksillä.

Kaunisto Tiina-Emilia
Monimuotoiset perheet -verkosto / Sateenkaariperheet ry